

1914 ÅRS HÄNDELSER

Sverige.

Ett också i avseende å vårt lands inrikes förhållanden utomordentligt händelserikt år, i första rummet på det politiska området, går nu till ända. Vid förra årsskiftet anade ej mängden vad komma skulle. Under senare hälften av 1913 hade visserligen efter hand upp vuxit en allt hetare agitation mot den frisinnade regeringen och försvarsberedningarna, vilkas arbeten och avsikter på allt sätt misstänkliggjordes. Men den stora ökning av försvarskraften, vilken tecknades i statsminister Staaffs Karlskronatal den 21 december, framtvang ovillkorligen försvarsivarnes erkännande, tills man fann den nya angreppspunkten i hans plan att låta valmännen uttala sig i fråga om övningstidens utsträckning, innan den av statsmakterna beslöttes. Att och huru långt övningstiden skulle utsträckas antingen efter sommarlinjen eller efter vinterlinjen, gav statsministern dock å regeringens vägnar tillkänna i bestämda ordalag, vilka röjde, att hon ämnade därpå insätta sin ställning. Bondetåget, varpå tanken framkastats ett par dagar före Karlskronatalet, upptogs till förberedelse, hetsen tog ny fart, och det smy-

prässades tillbaka. I A-riksdagen var partiställningen i Andra kammaren 65 höger, 101 frisinnade och 64 socialdemokrater. Den vart i B-riksdagen 80 höger, 71 frisinnade och 73 socialdemokrater. Men vänstermajoriteten i de gemensamma voteringarna var kvar, ehuru nedbragt ifrån 76 till 34 röster.

Den nya riksdagen sammanträdde den 18 Maj, och dess allt behärskande fråga vart ju försvarsfrågan. Försvarsutskottets förhandlingar leddes av herr Staaff på ett sätt, som vid avslutningen inbragte honom hans svåraste vedersakares erkännande, men i tvistepunkterna kom man ingen vart tills de frisinnade förklarade sig beredda dels att taga pansarbåtarna av Sverige-typen och dels att utsträcka sommarlinjens övningstid från 280 till 310 dagar, eller med trettio dagar, varav tio skulle anslås till förlängning av vinterutbildningen och resten till äldre årsklassers övning i enlighet med regeringens förslag. Världskriget hade just utbrutit, och något var trodde, att på den grunden skulle omsider enighet vinnas. Men den omedgörliga delen av högern vann överhand. Anbudet avsågs, och under trycket av de oerhörda världshändelserna, inför vilka man ej kunde stå till svars för att lämna försvarsfrågan olöst, gävo de frisinnade efter och togo med några

kvarts månad. Det hela gör under året inemot sex månaders egentligt riksdagsarbete, utmärkt i ovanlig grad av spänning och arbete. Därtill hava under året sällat sig de två riksdagsmannavalen i mars-april och i september samt landstingsvalen i mars och stadsfullmäktigevalen i december. Året har sålunda i politisk rörelse satt ett alldeles överlägset rekord.

* * *

Kriget har satt djupa märken i vårt lands ekonomi. Det finns väl knappast ett enda hushåll, om än beläget långt bort i avkrokarna, som icke på något sätt fått kännning av det. Att särskilt ihågkomma är ett helt system av offentliga åtgärder, avsedda att hindra dess värsta vådor och olägenheter. Vi erinra om bankstängningen under de första dagarnes panik och inställandet av banksedlarnes inlösen med guld; vidare om moratorierna, som ännu icke äro mer än delvis avvecklade; exportförbuden i förstörande avsedda att kvarhålla i landet befintliga förnödenheter, sedan utvidgade till att omfatta varor, som icke kunna erhållas från de krigförande landen på andra villkor än att de här behållas; tillsättandet av industri-, arbetslöshets- och livsmedelskommissionerna med vilka båda senare talrika lokala

skulle blivit en än fullständigare, om ej kriget även här kommit emellan.

Svenska flottan drabbades av en känd olycka, då "Tapperheten" i slutet av januari stötte på grund i Stockholms skärgård. Där kvarstod båten till 10 juli och hemsöktes av vinter- och vårstormarna. Tack vare ett förträffligt räddningsarbete kom den loss och visade sig ej vara värre medfaren än att den efter några månaders intensivt arbete åter var i fullt stridsdugligt skick. — "Oscar II" råkade också på grund, men vart snart flottagen.

De många skogseldar, som vållades av sommarens ihärdiga torka, äro ett dystert minne. Betecknande var, att det en dag brann samtidigt på tre håll utanför Göteborg.

Skandinaviska Kreditaktiebolaget firade i år sitt 50-årsjubileum. — Göteborgs och Bohusläns och Kronobergs läns hushållningssällskap hava firat minnet av sin 100-åriga tillvaro, det förre med ett jubileumslantrucksföretag i Uddevalla.

Nobelprisutdelningarna hava i år på grund av den stora världskonflikten inställts både i Stockholm och Kristiania.

För Svenska akademien är året märkligt i det avseendet, att för första gången en kvinna, dr Selma Lagerlöf, blivit invald i dessamma.

av ett välfärdsutskott och en livsmedelskommission genom anslag till understöd åt mobiliserade familjeförsörjares familjer, genom beslut om uppläggning av förråd av brödsäd och andra livsmedel o. s. v. kraftigt bidragit till att skydda oss mot verkningarna av den ekonomiska kris, som världskriget med naturnödvändighet har i följ.

Å andra sidan bör erinras om, att den allmänna oron givit upphov till frivilliga organisationer, av vilka här den frivilliga sjukvårdskolonnen, sällskapet för landstormen och Kvinnornas uppbåd böra nämnas.

I sammanhang med världskrigets inflytande på våra förhållanden, kan man ej heller underlåta att erinra om, huru den oroad sjöfarten gjort sig livligt förnimbar i vår hamn, huru den första effekten var ett stoppande av all rörelse, och sedan, då trafiken återupptogs och en del av rikets massexport särskilt av norrländskt trä dragits över Göteborg, ett rakt motsatt förhållande inträffat, i det att vi haft olägenheter av en trängsel, som nödvändiggjort extra åtgärder både från hamnmyndigheternas och järnvägsledningens sida. Den i slutet av året med stor uppmärksamhet följda befälskonflikten är en företeelse, som, visserligen i andra planet, men dock på sitt sätt har samband med dessa förhållanden.

batten om plattformskydden av känd anledning livligt intresse i våra.

Vad våra parker och offentliga platser beträffar torde årets märkligaste händelse vara publicerandet av professor Rutger Sernanders stora plan till en botanisk trädgård på Änggårdsområdet, vilken plan arbetats på föranstaltande av och sedan upptagits av Lindbergska fondens kommitté.

I detta sammanhang kan erinras om att förberedelserna för en egnahemsstad på Änggårdsområdet under året hunnit avslutas beträffande en del av tomterna och beträffande en annan del torde vara så långt komna, att man inom den närmaste framtiden kan vänta ett utsläppande även av dessa tomter.

På Kvibergfälten har en ny trädgårdskoloni vuxit upp och i Kungsparken har den nya Bältespännargruppen blivit rest. Däremot har testerfrågan, som på föåret diskuterades med sällsynt livlighet åter slumrat in och har till synes icke tagit ett tuppfjät mot sin lösning.

Till stadens yttre fysionomi böra ytterligare de prydliga telefonkioskerna samt att livligare trafikerade punkter vid spårvägarna blivit försedda med refuger.

Denna bild av det kommunala livet i Göteborg skulle vara högst ofullständig, om man icke ytterligare er-

Göteborg.

Vid en återblick över vad det är, som just lider mot sitt slut fört med sig till vårt samhälle, så tränga sig helt naturligt i förgrunden de företeelser, som så djupt skakat hela vårt folk. Det har varit ett stridens år. Dess första hälvt skuggas av en sällsynt våldsam inrepolitisk kris, vilken helt naturligt satt kraftiga spår även i Göteborgs lokala krönika, och dess senare hälvt av världskriget, som medfört en rustning till neutralitetsvärn, som givit en stark färg åt vårt kommunala liv.

I det förstnämnda hänseendet må det här vara nog att erinra om, huru Bondetåget och de två politiska valen tagit en betydande del av alla medborgares intresse i anspråk, och huru den fråga, som låg bakom dessa företeelser, försvarsfrågan, manade fram en kraftig aktion bland frivilliga skyttar och landstormsmän. Dessa utnyttjade situationen till ett stärkande av sina organisationer och att genom en stor insamling under "Skyttarnes dag" anskaffa medel därtill.

Vad åter beträffar de inflytelser, som den stora världsbranden haft även på vår stads liv, må här erinras om, att den inkallelse till militärtjänstgöring av både landstorm och bevärning, som situationen betingat, på det livligaste berört de allra flesta hem även i vår stad, liksom den satsen en militär prägel på stadens yttre fysionomi. Den har för övrigt även medfört ett besök av konungen och vårt försvarsväsendes mera framträdande personligheter. Ur kommunal synpunkt är det dock av än större intresse att erinra om å ena sidan, huru våra myndigheter genom tillsättandet

av ett välfärdsutskott och en livsmedelskommission genom anslag till understöd åt mobiliserade familjeför-sörjares familjer, genom beslut om uppläggning av förråd av brödsäd och andra livsmedel o. s. v. kraftigt bidragit till att skydda oss mot verkningarna av den ekonomiska kris, som världskriget med naturnödvändighet har i följde.

A andra sidan bör erinras om, att den allmänna oron givit upphov till frivilliga organisationer, av vilka här den frivilliga sjukvårdskolonnen, sällskapet för landstormen och Kvinnornas uppbåd böra nämnas.

I sammanhang med världskrigets inflytande på våra förhållanden, kan man ej heller underlåta att erinra om, huru den oroade sjöfarten gjort sig livligt förnimbar i vår hamn, huru den första effekten var ett stoppande av all rörelse, och sedan, då trafiken återupptagits och en del av rikets massexport särskilt av norrländskt trä dragits över Göteborg, ett rakt motsatt förhållande inträffat, i det att vi haft olägenheter av en trängsel, som nödvändiggjort extra åtgärder både från hamnmyndigheternas och järnvägsledningens sida. Den i slutet av året med stor uppmärksamhet följda befälskonflikten är en företeelse, som visserligen i andra planet, men dock på sitt sätt har samband med dessa förhållanden.

Övergår man därefter till de mera rent lokala tilldragelser, som böra upptecknas i 1914 års krönika, så bör man i första rummet konstatera den betydande verksamhet som utvecklats i fråga om hamnens utvidgning. I början av året avslutades arbetena på Sannegårdshamnen, som därefter öppnades för trafik. Fiskhamnen har utbyggt och försetts med en stor ny hall, och arbetena för den stora Centralhamnen har påbörjats. Vidare bör erinras om åtgärderna för Marieholmsområdets upplåtande för industri, den nya färjan mellan Fiskhamnen och Sannegården till underlättande av trafiken över älven, och i detta sammanhang viadukten på Masthuggskajen till därvarande färjeläge.

Vad stadens yttre fysionomi i övrigt beträffar är att anteckna, huru genom flera ställiga nybyggnader blivit färdiga i synnerhet i de södra stadsdelarna, som alltmåra böja antaga karaktär av det modernaste Göteborg. I öster har Okändsöområdet undergått en välbefärdig och särdeles tilltalande uppsyn. De märkligaste företeelserna är social synpunkt på detta område torde vara, att egendomsområdet på Landala som genom ett tvilling blivit bebyggt, och att arbetena på Hagaregården äro igångsatta, givande löften om att egendomsverksamheten även där nu skall skrida från ord till handling. Ett egendomsområde av annat slag har även under året blivit delvis bebyggt. Det är Lorensborgsområdet, där byggnadsverksamheten varit livlig.

Av större byggnadsföretag ha byggnaderna under året fullbordade Masthuggskyrkan samt den ännu icke påbörjade men beslutade museibyggnaden i Slottsskogen tilldragit sig allmänhetens intresse. Apropos kyrkor bör erinras om den livliga debatten om Vasakyrkans bristfälligheter i början av året, en debatt som resulterat uti, att kyrkofullmäktige nu beslutit tillätta en sakkunnig nämnd för utarbetande av grundlinjer för likartade byggnaders uppförande. I samband åter med musei byggnadsfråga erinras om, att det ställiga Röhnska konstslöjdmuseet under året blivit fullt färdigt och öppnat för allmänheten.

Bland färdiga eller beslutade offentliga byggnadsföretag böra ytterligare nämnas det nya Handelsinstitutet, Chalmerska institutets tillbyggnad, den stora folkskolan vid Nordhemsgatan, som emellertid ännu icke påbörjats, folkskolehuset på Lundby, den nya elektriska understationen för de östra stadsdelarne, gasverkets tillbyggnad med ett nytt ståtligt retorthus, det påbörjade Renströmska badet för Lundby och till sist en byggnad, som både uppfördes och avröjdes under året, det bekanta s. k. skändshuset vid Brunsparken, som trots sina byggamma dimensioner och former torde ha varit årets mest diskuterade allmänna byggnadsföretag.

Andra allmänna anläggningar, planer på eller beslut om sådana, som väckt intresse inom samhället äro det stora hantverkshuset, det blivande men ännu ej beslutade centralpostkontoret vid Drottningtorget, de stora dräneringsarbetena, särskilt de i Brunsparken, som följts med spänd uppmärksamhet av en daglig skåda-reflekt. Skansbergets friliggande, som påbörjats i den mån detta kunnat ske, samt de spårvägsarbetena, som under året utförts dels dubbelspårbyggnaden mellan Olskrokstorget och V. stambanan, dels spårvägen mellan Grönsaktorget och Vasagatan.

Apropos spårvägar tilldrog sig de-

batten om plattformskyddan av känd anledning livligt intresse i våra. Vad våra parier och offentliga platser beträffar torde årets märkligaste händelse vara publicerandet av professor Rutger Sernander's stora plan till en botanisk trädgård på Anggårdsområdet, vilkes plan i arbetets på föranstaltande av och sedan upptagits av Lindbergskts fondens kommitté.

I detta sammanhang kan erinras om att förberedelserna för en egendomsstad på Anggårdsområdet under året hunnit avslutas beträffande en del av tomterna och beträffande en annan del torde vara så långt komna, att man inom den närmaste framtiden kan vänta ett utsläppande även av dessa tomter.

På Kvibergskullen har en ny trädgårdskoloni vuxit upp och i Kungsparken har den nya Bältespännargruppen blivit rest. Däremot har teaterfrågan, som på föräret diskuterades med saligt livlighet åter slumrat in och har till synes icke tagit ett toppfjat mot sin lösning.

Till stadens yttre fysionomi böra ytterligare de prydliga telefonkioskerna samt att livligare trafikerade punkter vid spårvägarnas blivit försedda med refuger.

Denna bild av det kommunala livet i Göteborg skälde vara böigt ofullständig, om man icke ytterligare erinrade om för staden så betydelsefulla förändringar som t. ex. drätselkammarens omorganisation, som under året blivit genomförd, om det energiska arbete som nedlagts på livsmedelsfrågans område, särskilt då att erinras om mjölkfrågan, som nu är beredd på stadsfullmäktiges prövning. Hit bör även läggas den levnads-konstundersökning, som utförts av stadsfullmäktiges beredning, med vare resultat ännu icke hunnit utarbetas.

Vid Högskolan har rektorsskifte och en tämligen livlig omsättning bland lärarekrafterna ägt rum. På Lundby har Dicksonska Folkbiblioteket öppnat ett med livlig tillfredsställelse mottaget bibliotek.

På sin 60-årsdag har konsul Johan Ekman donerat betydande belopp dels till handelshögskolor, dels till sjömannasällskapet. Tre föreningar ha under året firat jubileer: Hortkulturens Vänner, som fyllt 20 år, Göteborgs Gymnasitkloster, som är lika gammal, samt Tempelorden som fyllt 20 år.

Bland företeelser, som alltid kunna påräkna allmänhetens särskilda intresse, tar vi vederleken ett framstående rum. Efter en vacker vinter i januari följde en vådastorm storm den 27 i samma månad. Våren var ovanligt lång och kylig men efterföljdes av en enastående varm och solig sommar. Den starka torken medförde, som man minns en eldfångst i skogs- och björkmarkerna i stadens grannskap, som visade sig vara rätt riskabel. Den torra väderleken höll i sig långt in på hösten och har fört med årets slut med en häftig höststorm övergitt till det ryska Göteborgsbostädet med ihållande rusk, då och då avbrutet av en solkensdag eller en vinterknäpp.

Det återstår till sist blott att nämna namnen på dem, som genom döden ryckts bort ur ställningar, där de varit föremål för en större eller mindre grad av popularitet. Vi nämna dem i den följd, som deras dödsrunor haft i våra spalter: Claes Otto Livijs, Tor Anlin, Magnus Matell, Barthold Dahlgren, Gustav Christenson, F. E. von Sydow, Bernd Lindholm, F. M. Colliander, Herman Harvig, Wilhelm E. Lundgren, C. Alfr. Agren, Fredrik Holm, A. V. Ljunggren, J. W. Bratt, Adolf Magnus, Aron Jonsson och J. V. Svalander.